

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

38.

Dalmatinski mornar.

Nikdo na svetu ne zasluži težavnejše denarja in nikdo ga lahkompisnejše ne izmetava od mornarja. Kdor ga vidi, kako meče z denarjem okrog sebe, rekel bi, da mornarja tišči denar v žepu. Skoro ni moči verjeti, kako da tako lahkoumeven more biti oni, ki je malo lir z žulji zaslužil, ki je izpostavljal svoje življenje očitni nevarnosti, ki ni skoro nikdar spal čez štiri ure vkup, odkar je bil na morju, in ki ima doma tudi rodovino, ki od njega pomoči pričakuje.

Pa vendar je živa istina. Uže na morju se računijo in poštevajo zasluženi novci. Ako jih je dosti, poštevajo se na šterlinge, ako jih je manj, na forinte, ako jih je še manj, na franke. Lire, forinti in franki delé se z dnevi, in tako se izvé, koliko se more potrositi en dan, prav za prav en večer, eno noč. Res je, kedaj pa kedaj malega odbije za obleko, ali za poslatev domu, toda na suhem se zopet ponavljajo računi, in pri tem ponavljanju se redko kedaj zgodi, da bi bili v soglasju z onimi na morju.

Kedar mornar prejme pismo z doma in se mu domači pritožujejo, zakaj jih je pozabil, tedaj ima koj izgovor na jeziku ter odgovori: „Bolan sem bil, pa je šel ves zaslužek.“

Dokler sem se vozil z brodovi na jadra, več potov sem mornarjem pisma pisal domu. Ne vem, koliko takih pisem sem spisal, pa skoro v vsakem je bil ta izgovor, da vsled bolezni ni moči denarja poslati domu. Mene še dandanes boli srce, da sem nehoté toliko potov razžalostil katero mater, ali sestro, ali ženo, vendar me tolaži to, da sem vsak pot prigovarjal dotičnemu mornarju, kako neugodna so taka pisma o bolezni domačim. Malokateri se mi je dal predrugačiti. Mnogi so samo to odgovorili: „E, pišite samo, verjeli mi tako ne bodo“. In da-si mi je bilo to pisanje več potov zoprno, vendar sem se pogostoma s takim poslom vrlo zabavljal. Dalmatinci, ki so na morju radi se zanimajo za znance na suhem, a ti zopet za one, ki so na morji. Sporočajo se vse najmanje podrobnosti z vasi, ali z mesta; prav tako se tudi sporočajo vse podrobnosti z morja.

Najzanimivejši so bili ljubovni listi. Več potov sem se smijal tako, da me je uže vse bolelo. Takih pisem je bilo vsake vrste: večih, manjih, smešnih, porogljivih, jadicovnih, zlobnih in tožnih. Nježne ideje odete v nespretno odejo, tik za njimi nespretno ideje, odete v nježno odejo; papir zvečine vselej bojadisani v modro, zeleno, rudečkasto, vzlasti v rožasto. Pismo samo po največ nerazumljivo, tinta blede, polovica besede je bila zapisana, polovica izpuščena, novi izrazi, besede neznane, nikjer pike, vejice, vélike črke mesto malih, a male mesto velikih. Zavitki zamazani, zlomljeni, napis grozen, ena beseda više, ena niže, a nobena na pravem mestu. Na vsakem pismu je stalo „zadnja pošta“. Brez tega dodatka mislijo mnogi, da se bode list zgubil. Izjem je bilo tudi, ali malo.

Mornar Marko je imel prijatelja, s katerim sta si dopisovala. Hvalil ga je mi ker je pisal sam. Več potov mi je omenil, da bi dal desno oko, če bi znal pisati, kakor njegov prijatelj. Kedar je došel prvi list, Marko mi ga je pokazal, ali jaz sem se prijel za glavo. To je bilo nekaj novega. Vse sami soglasniki, nikjer glasnika za žive oči ne. Došel je drugi, tretji list, zopet isto. Meni je naposled mrzelo proučevanje teh hieroglifov, in ko sem omenil Marku, da mu prijatelj ne zna

pisati, debelo me je pogledal kot človek, ki tega za ves svet ne more verjeti.

Kakošna bi bila pisma, da sem jih tako pisal, kakor so mi mornarji narekovali! Najprvo so bili pozdravi znancem, rodbini, in to imé za imenom; potem kaj drugega, a na to zopet pozdravi, vse sami pozdravi brez konca in kraja. „Pozdravite še enkrat mater, sestre, preden list zganete in zapečatite“, rekel mi je skoro vsak, kedar je bilo pismo skončano.

Dokler je mornar na morju, zine marsikatero pametno, toda kakor hitro dospe na suho, zvečine so pozabljeni dobri sklepi, iz začne trositi denar, ki se mu nič ne smili. Mornar hoče, da se osveti vetru in morju, on hoče, da sedaj uživa, ker je poprej toliko trpel. Izmeče ves zaslužek, samo da se malo nasladi, samo da pozabi nevarnosti, ki so mu grozile na morju. Kakor hitro dospe v luk, komaj čaka večera, da gré na suho; več potov ga prehití noč na suhem, a več potov na suhem tudi prenoči. Preden se zmračí, začnó odhajati mornarji z ladije, preoblečeni, oprani in umiti, s cigareto med zobmi. Obleka je kupljena, vrezana kar tako na oko; mornarju nič ne dé, če je široka, da le ni ozka. Ako so hlače predolge, zaviše ti jih, in rokava tudi. Nekater brodi v tankih cipelah po vodi, po blatu, tudi po zimi jih nosi, a nekater zbija z debelimi in visokimi škornjami po suhem in to tudi ob najhujši vročini.

Toaleta se dela na palubi; če je po letu, z mrzlo vodo, če je po zimi, z gorko. Vode je treba mnogo, šest litrov za moža. Mornar, ki bi ne imel toliko vode, ne bi se šel umivat. Mjilo mora tudi biti, brez njega se ne umiva. Ob čisto srajco ali spodnje hlače se obriše.

Redek je mornar, ki nosi bel robec seboj; največ modrega ali rudečega, ki mu visi iz levega žepa, da se vidi, ker to je ukusno. Mlajši nosijo rudeče svilene pasove. Malokedaj vidiš belo srajco na mornarju, ali ovratnika gotovo nikdar. Še redkejše so bele poglajene srajce. Gladi jih sam, in kako? Oprano srajco naškropi z vodo, v kateri je najfinejšega brašna, in potem jo pogladi s steklenico, ki jo je z gorko vodo nalil. Zvečine nosi mornar bojadisane srajce; modro volneno na morju, rudečo na suhem.

Dalmatinske rudeče kape ni videti skoro nikoli; vidi se le fes turški, ali baret, ali črn širokokrajni klobuk. Tako je na suhem. Na morju ima skoro vsak mornar nekoliko kap iz ostrižkov starega zavrženega jadrila, ki jih je skrivaj spravil k sebi, kedar je krpal ali sploh popravljal jadrila.

Kedar gredó mornarji z ladije, nobeden, ki je uže na suhem, ne čakajo tovarišev, ki so še za njimi. Vsak, ki je zaostal, mora hiteti, da doide one, ki so uže daleč pred njim. Ni reda tudi tedaj, kedar se doidejo. En čas gredó eni naprej, en čas drugi, vedno se mešajo, a vendar se vse navskriž pogovarjajo. Kričé ti, kakor da so gluhi vsi, in tudi tedaj, kedar stopajo eden tik drugega. Zibljejo se vsi, kakor da so na brodu in v nevihti, nogi pri hoji vzdigujejo visoko, kakor da v čizmah blato gazijo. Osobito pazi mornar na črni svoj klobuk; oglavnico mu pretisne, kraje mu zaviše, in takega si posadi ali na desno ali na levo uho, kamor bolje kaže, in potem, če je nedelja, gré v cerkev k sv. maši.

Kdor bi videl mornarja, kedar se jezí na dež, kdor bi ga slišal kleti, kedar mu ne gré vse po volji, on bi sodil, da je brezbožnik. Kedar je na palubi in ga pere morje, kedar je truden, zdelan, ni ga svetnika, da bi ga on ne psoval, psuje vsakega, ki mu na pamet prihaja. Nobena beseda mu ni preveč, da bi ne izlil svoje jeze na veter, na morje, na nebes. Kedar ga straža zamení, kedar zleze pod krov, še psuje, še kolne, in kedar se vleže in predno zaspi, izmoli pa, tudi po več

očenašev in češčenih Marij na čast sv. Nikolaju. Nek pot sem poslušal Marka, kako se je jezil: „O, sveti Nikolaj, kam pa si šel? Ali si brljav kali, da ne vidiš, kako nam prede!“

Te nedoslednosti, ti čudni skoki pobožnosti, označujejo več ali manj vsakega mornarja. Na morju se čudna borba v njem razvija. Neizbeživa nevarnost z ene strani, nada z druge, vznemirjanje duše in telesa, vse to in drugo temu tako meče na njega svetlobo in temo, obupanje in nemir. Kakor se grozni prizori zamenjujejo s čarobnimi divotami, tako se nemir zamenjuje z mirom, zdvojnost z upanjem, psovanje in preklinjevanje z nadejo in zahvalnostjo.

Mornar rad hodi v cerkev k sv. maši, in moli tem ponižnejše, čim huje in grje je poprej psoval in klet. A je tudi gotov kleti koj, ko je prišel iz cerkve, samo če se mu ponuja priložnost, ali če se ujezi, in mornar se brzo ujezi. On ne trpi ugovora, ne trpi žaljenja, če je tudi malenkost, če je tudi ena sama beseda napečna pala, zadosti je, on začne togotiti se. Če je pa žaljenje zaslužil, bodi-si tako ali tako, udaja se, ne upira se, rad se izgovarja odkrito, pošteno. Če pa nasprotnik le ne neha, če psuje brez konca in kraja, tedaj je naposled tudi njemu dovelj, in omolkne. Omolkne ti sicer, ali plane kot zver na nasprotnika, in Bog pomagaj sedaj, tu ga ni, da bi ga pogovoril, pomiril.

Politične stvari.

Car — pa knez Aleksander.

Zavest lastne moči v veliki Ruski kaže se od dne do dne bolj.

Ko je dne 21. avgusta knez Aleksander moral zapustiti prestol bolgarski, vsakdo je takoj sodil, da samo ruski vpliv v Bolgarski mogel je to storiti. Ne bivši minister Zaukov in ne metropolit Klement bi ne imela ne moči in ne poguma za tak korak, dokler ne vesta, da je za njima ves bolgarski narod. Od daleč se sicer ni dalo presoditi, jeli je prevrat ta v resnici po želji bolgarskega naroda, kakor je Zaukov to hotel kazati pred svetom.

Pa sprejem tega prevrata v glasilih nemškega kancelarja pojasnil je takoj vsemu svetu, da se ta prevrat ni vršil brez nekoga dogovora Ruske z Nemško.

Drugi, nasprotni vplivi omogočili so knezu Aleksandru povrat nazaj v Bolgarsko in v Ruščuku bil je celó ruski zastopnik navzoč med drugimi diplomatičnimi zastopniki, ki so vračajočemu knezu se poklonili.

Za ta korak navidezne prijaznosti hotel se je knez Aleksander zahvaliti ruskemu caru poglobitno z namenom, da bi pri tej priliki caru pokazal svojo udanost in skušal potolažiti srd carjev.

Knez poslal je v ta namen dne 30. avgusta sledeči telegram: „Sire! Potem, ko sem vlado svoje dežele zopet prevzel, drznem se Vašemu veličanstvu, svojo najspoštljivostno zahvalo za to izreči, ker je zastopnik Vašega veličanstva po svoji uradni navzočnosti v Ruščuku pri mojem sprejemu bolgarskemu ljudstvu pokazal, da cesarska vlada, proti moji osebi obrnjen uporni čin odobriti ne more. Ob enem izprosim si dovoljenja, da smem izreči polno svojo zahvalo za odpošiljatev generala kneza Dolgorukov-a kot izrednega poslanika Vašega veličanstva; ker, ko postavno oblast zopet sprejemam, je moj prvi čin, Vašemu veličanstvu izreči trdni namen, vsako žrtvo prinesti, da vstrežem velikodušni volji Vašega Veličanstva, da se Bolgarska spravi iz resne krize,

v kateri se nahaja. Prosim Vaše Veličanstvo, kneza Dolgorukov-a pooblastiti, da se neposredno in kar prej moč dogovori z menoj, in srečnega se bom štel, da morem Vašemu veličanstvu dati dokončni dokaz svoje nespremenljive udanosti zoper Vašo vzvišeno osebo. Monarhično načelo sililo me je, postavnost v Bolgarski in Rumelski zopet vpeljati. Ker mi je Ruska moja krono dala, zato sem pripravljen, jo v nje-nega vladarja roke zopet nazaj položiti.“

Odgovor ruskega cara na to brzojavko kneževo se glasi tako-le:

„Telegram Vaše visokosti sem prejel. Vašega povrata v Bolgarsko ne morem odobravati, ker nesrečne posledice za tako uže skušano deželo previdim. Odpošiljatev kneza Dolgorukovega postaja neprilичna. Zdržal se bom vsakega utikanja v žalostni stan, v katerem je bila Bolgarska pripravljena, tako dolgo, dokler Vi tam ostanete. Vaša visokost vedela bo, kaj ima storiti. Pridržim si presoditi ono, kar mi češčen spomin očetov koristi Ruske in mir na izhodu veleavata.“

Te dve depeši pojasnujeta položaj bolje, kakor še tako slovesni sklepi diplomatov. Knez Aleksander podvrže se caru po vsem, izreče pripravljenost svojo, v carove roke zopet odložiti krono kneževsko. Car pa mu suho odgovori, da je povrat njegov v Bolgarsko nesreča za deželo, zato ga ne more odobravati. Kneza Dolgorukovega ne bo, zato, ker z njim nima ničesar opraviti.

Žalosten stan Bolgarske zakrivil je knez; dokler on tam ostane, izdržal se bo car vsakega utikanja. „Vaša visokost vedela bo, kaj storiti“ z drugimi besedami: car je hotel, da gre knez Aleksander stran z Bolgarske, in to hoče še zmiraj, car ne mara nasprotnika Ruske v deželi, katero je Ruska Turku iztrgala iz rok. — Mislimo, da so take besede jasne za vse, pa tudi merodajne.

Mnogovrstne novice.

* Nadškof vjet. Brati je v grških časnikih, da so grški roparji vjeli in odpeljali starega nadškofa Elasona v Macedoniji. Roparji zahtevali so, da se jim plača odkupnina 100.000 frankov. Med tem pa se uže iz Soluna brzojavlja, da je turška vlada takoj odposlala oddelek vojakov, namreč 600 mož, ki so roparje poiskali in prijeli. Pri boju bilo je na obeh straneh mrtvih in ranjenih, pa rešitev nadškofa se je posrečila.

* Potres v Ameriki. Telegrami z dne 1. septembra naznanjevali so hud potres z severne Amerike, ki je segal od Meksikanskega zaliva gori do velikih jezerov in ki je prizadel veliko škode. Nadrobno se o tem potresu še poroča:

V Charlestonu so ceste vsled hiš, ki so se porušile, popolnoma zaprte. Mrtvih je 60 oseb oglašanih. Na več krajih so v razvalinah hiš nastali požari. Mesto je v pravem pomenu besede razvalina. Telegrafična zveza se je še le deloma zopet popravila. Tri četrtine mesta treba bo na novo zidati. Kupčija je prenehala in stotine ljudi prizadeva si mesto zapustiti, kar je pa nemogoče, ker je železnična zveza popolnoma pretrgana. Mrtvi, med katerimi je mnogo zamorcev, leže nepokopani. Dve največji cerkvi v mestu ste se porušili. Policijske postaje, mnogo javnih hiš in pa dve tretjini hiš za staniša je takih, da se ne more stanovati v njih. Pri prvem sunku potresa nastal je požar na 5 krajih. Prodajalnice so vse zaprte, bati se je, da živeža ne bo, ker nihče noče v prodajalnice. V sredo jutro bil je nov sunek. Najhujše prizadeta je Broad-cesta. Ženske s sekirami prizadevajo